

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 7ης Ιουλίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων – Κανονισμός (ΕΚ) 987/2009 – Άρθρο 44, παράγραφος 2 – Πεδίο εφαρμογής – Σύνταξη γήρατος – Υπολογισμός – Συνυπολογισμός των περιόδων ανατροφής τέκνου που συμπληρώθηκαν σε άλλα κράτη μέλη – Άρθρο 21 ΣΛΕΕ – Ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών»

Στην υπόθεση C-576/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) με απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Νοεμβρίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

CC

κατά

Pensionsversicherungsanstalt,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal, πρόεδρο τμήματος, J. Passer, F. Biltgen (εισηγητή), N. Wahl και M. L. Arastey Sahún, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Αιμιλίου

γραμματέας: M. Krausenböck, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 11ης Νοεμβρίου 2021,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η CC, εκπροσωπούμενη από τον G. Schönherr, Rechtsanwalt,
- το Pensionsversicherungsanstalt, εκπροσωπούμενο από τους A. Ehm και T. Mödlagl, Rechtsanwälte, καθώς και από τον B. Rokorny, εμπειρογνώμονα,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Leeb, τον A. Posch, την J. Schmoll και τον B. Spiegel,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Pavlíš, M. Smolek και J. Vlácil,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους I. Herranz Elizalde και S. Jiménez García,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B.-R. Killmann και D. Martin,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Φεβρουαρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 21 ΣΛΕΕ και του άρθρου 44, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 987/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, για καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ 2009, L 284, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2013, L 147, σ. 48).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της CC και του Pensionsversicherungsanstalt (ιδρύματος συνταξιοδοτικής ασφάλισης, Αυστρία) με αντικείμενο τη λήψη υπόψη, για τον υπολογισμό της αυστριακής σύνταξης γήρατος της CC, των περιόδων ανατροφής τέκνου που αυτή έχει συμπληρώσει σε άλλα κράτη μέλη.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός (ΕΚ) 883/2004

- 3 Ο κανονισμός (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ 2004, L 166, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 200, σ. 1), έχει ως αντικείμενο τον συντονισμό των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας. Κατά το άρθρο του 91, εφαρμόζεται από την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του κανονισμού εφαρμογής, ήτοι του κανονισμού 987/2009, η οποία είναι η 1η Μαΐου 2010, όπως ορίζει το άρθρο 97 του τελευταίου κανονισμού.
- 4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 και 3 του κανονισμού 883/2004 έχουν ως εξής:
«(1) Οι κανόνες συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας εγγράφονται στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και θα πρέπει να συμβάλλουν στη βελτίωση του επιπέδου της ζωής τους και των συνθηκών εργασίας τους.

[...]

- (3) Ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας [(ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73),] τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με διάφορες ευκαιρίες, προκειμένου να ληφθούν υπόψη όχι μόνον οι εξελίξεις σε κοινοτικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων του Δικαστηρίου, αλλά και οι αλλαγές της νομοθεσίας, σε εθνικό επίπεδο. Οι παράγοντες αυτοί συνέτειναν ώστε οι κοινοτικοί κανόνες συντονισμού να καταστούν περίπλοκοι και μακροσκελείς. Κατά συνέπεια, είναι θεμελιώδους σημασίας να αντικατασταθούν οι εν λόγω κανόνες και, παράλληλα, να εκσυγχρονισθούν και να απλουστευθούν, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων.»
- 5 Το άρθρο 1, στοιχείο κ', του ως άνω κανονισμού ορίζει ότι ως «περίοδος ασφάλισης» νοούνται οι περίοδοι εισφοράς, μισθωτής δραστηριότητας ή μη μισθωτής δραστηριότητας, όπως αυτές ορίζονται ή αναγνωρίζονται ως περίοδοι ασφάλισης από τη νομοθεσία, υπό την οποία έχουν ή θεωρούνται ότι έχουν πραγματοποιηθεί, καθώς και όλες οι εξομοιούμενες προς αυτές περιόδους, στον βαθμό που έχουν αναγνωρισθεί από τη νομοθεσία αυτή ως ισοδύναμες με περιόδους ασφάλισης.
- 6 Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Προσωπικό πεδίο εφαρμογής», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:
- «Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους, τους ανιθαγενείς και τους πρόσφυγες που κατοικούν σε κράτος μέλος και υπάγονται ή είχαν υπαχθεί στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων κρατών μελών καθώς και στα μέλη της οικογένειάς τους και στους επιζώντες τους.»
- 7 Ο επιγραφόμενος «Προσδιορισμός της εφαρμοστέας νομοθεσίας» τίτλος II του ίδιου κανονισμού περιλαμβάνει μεταξύ άλλων το άρθρο 11 το οποίο επιγράφεται «Γενικοί Κανόνες» και ορίζει στις παραγράφους 1 έως 3 τα εξής:
- «1. Τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός υπάγονται στη νομοθεσία ενός και μόνον κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τον παρόντα τίτλο.
2. Για τους σκοπούς εφαρμογής του παρόντος τίτλου, τα πρόσωπα που λαμβάνουν παροχές σε χρήμα λόγω ή συνεπεία μισθωτής ή μη μισθωτής τους δραστηριότητας, θεωρούνται ότι ασκούν τη δραστηριότητα αυτή. Τούτο δεν ισχύει για συντάξεις αναπηρίας, γήρατος ή επιζώντων ούτε για συντάξεις λόγω εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας ούτε για παροχές ασθένειας σε χρήμα που καλύπτουν περίθαλψη απεριορίστου διαρκείας.
3. Με την επιφύλαξη των άρθρων 12 έως 16:
- α) το πρόσωπο που ασκεί μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα σε κράτος μέλος, υπάγεται στη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους·
- β) ο δημόσιος υπάλληλος υπάγεται στη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο ανήκει η υπηρεσία που τον απασχολεί·
- γ) το πρόσωπο το οποίο λαμβάνει παροχές ανεργίας σύμφωνα με το άρθρο 65, δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους κατοικίας, υπάγεται στη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους·

- δ) το πρόσωπο που καλείται ή καλείται εκ νέου να εκτελέσει στρατιωτική θητεία ή πολιτική υπηρεσία σε κράτος μέλος, υπάγεται στη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους·
- ε) οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, στο οποίο δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις των στοιχείων α) έως δ), υπάγεται στη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας, με την επιφύλαξη άλλων διατάξεων του παρόντος κανονισμού που του εξασφαλίζουν παροχές δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσότερων άλλων κρατών μελών.»
- 8 Το άρθρο 87 του κανονισμού 883/2004, το οποίο αφορά τις μεταβατικές διατάξεις, έχει ως εξής:
- «1. Δεν αποκτώνται δικαιώματα δυνάμει του παρόντος κανονισμού για την περίοδο πριν από την ημερομηνία εφαρμογής του.
2. Κάθε περίοδος ασφάλισης καθώς και, κατά περίπτωση, κάθε περίοδος μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας ή κατοικίας, η οποία πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους πριν από την ημερομηνία εφαρμογής του παρόντος κανονισμού στο σχετικό κράτος μέλος, λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων που αποκτώνται σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό.
3. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 1, ένα δικαίωμα αποκτάται δυνάμει του παρόντος κανονισμού ακόμη και εάν αναφέρεται σε γεγονός που συνέβη πριν από την ημερομηνία εφαρμογής του στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.
- [...]»
- Ο κανονισμός 987/2009*
- 9 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 και 14 του κανονισμού 987/2009 έχουν ως εξής:
- «(1) Ο κανονισμός [883/2004] εκσυγχρονίζει τους κανόνες συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας των κρατών μελών, αποσαφηνίζοντας τα απαραίτητα μέτρα και τις αναγκαίες διαδικασίες εφαρμογής τους και μεριμνώντας για την απλούστευσή τους προς όφελος όλων των ενδιαφερομένων. Θα πρέπει να τεθούν οι εκτελεστικοί κανόνες.
- [...]
- (14) Απαιτούνται κάποιοι ειδικοί κανόνες και διαδικασίες για να καθορισθεί η [νομοθεσία] που πρέπει να διέπει τη συνεκτίμηση των περιόδων που αφιέρωσε ο ασφαλισμένος στην εκπαίδευση παιδιών στα διάφορα κράτη μέλη.»
- 10 Το άρθρο 44 του κανονισμού αυτού, το οποίο επιγράφεται «Συνυπολογισμός των περιόδων ανατροφής τέκνου», περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο IV, το οποίο επιγράφεται «Παροχές αναπηρίας και συντάξεις γήρατος και επιζώντος». Το άρθρο αυτό προβλέπει τα εξής:
- «1. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, ως “περίοδος ανατροφής τέκνου” νοείται οποιαδήποτε περίοδος που πιστώνεται δυνάμει της περί συντάξεων νομοθεσίας κράτους μέλους ή η οποία παρέχει δικαίωμα σε συμπλήρωμα της σύνταξης αποκλειστικά λόγω του ότι ο δικαιούχος ανέθρεψε τέκνο, ανεξάρτητα από τη μέθοδο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό

των περιόδων αυτών και το κατά πόσον οι περίοδοι αυτές τρέχουν από το χρόνο της ανατροφής τέκνου ή αναγνωρίζονται αναδρομικά.

2. Εάν, δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους που είναι αρμόδιο δυνάμει του τίτλου II του [κανονισμού 883/2004], δεν συνυπολογίζεται περίοδος ανατροφής τέκνου, ο φορέας του κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου ήταν εφαρμοστέα δυνάμει του τίτλου II του [κανονισμού 883/2004] στον ενδιαφερόμενο λόγω άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας την ημερομηνία κατά την οποία, δυνάμει της εν λόγω νομοθεσίας, έπρεπε να αρχίσει να συνυπολογίζεται η περίοδος ανατροφής τέκνου για το τέκνο αυτό, εξακολουθεί να είναι αρμόδιος για το συνυπολογισμό της εν λόγω περιόδου ως περιόδου ανατροφής τέκνου δυνάμει της νομοθεσίας του, ως εάν η εν λόγω ανατροφή τέκνου να είχε πραγματοποιηθεί στην επικράτειά του.

3. Η παράγραφος 2 δεν ισχύει στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος υπαγόταν ήδη ή υπάγεται πλέον στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους λόγω της άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας.»

- 11 Το άρθρο 93 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο τιτλοφορείται «Μεταβατικές διατάξεις», έχει ως εξής:

«Οι διατάξεις του άρθρου 87 του [κανονισμού 883/2004] εφαρμόζονται στις καταστάσεις που καλύπτει ο κανονισμός [987/2009].»

Το αυστριακό δίκαιο

- 12 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του Allgemeines Pensionsgesetz (γενικού νόμου περί συντάξεων, BGBl. I, 142/2004, στο εξής: γενικός νόμος περί συντάξεων), το οποίο φέρει τον τίτλο «Σύνταξη γήρατος, δικαίωμα», προβλέπει τα εξής:

«Ο ασφαλισμένος δικαιούται σύνταξη γήρατος μετά τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του (κανονική ηλικία συνταξιοδότησης) αν, μέχρι την ημερομηνία αναφοράς [...], έχει συμπληρώσει τουλάχιστον 180 μήνες ασφάλισης βάσει του παρόντος ή άλλου ομοσπονδιακού νόμου, εκ των οποίων τουλάχιστον 84 λόγω επαγγελματικής δραστηριότητας (ελάχιστη περίοδος ασφάλισης).»

- 13 Το άρθρο 16, παράγραφος 3α, του γενικού νόμου περί συντάξεων προβλέπει ότι, για τον υπολογισμό της ελάχιστης περιόδου ασφάλισης του άρθρου 4, παράγραφος 1, του ίδιου νόμου, οι περίοδοι ανατροφής τέκνου, κατά την έννοια, μεταξύ άλλων, του άρθρου 227a του Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (γενικού νόμου περί κοινωνικής ασφαλίσεως), της 9ης Σεπτεμβρίου 1955 (BGBl. 189/1955), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: ASVG), και του άρθρου 116a του Gewerbliches Sozialversicherungsgesetz (νόμου περί κοινωνικής ασφαλίσεως εμπόρων και επιτηδευματιών), που είχαν συμπληρωθεί πριν από την 1η Ιανουαρίου 2005 εξομοιώνονται επίσης με μήνες ασφάλισης.

- 14 Το άρθρο 16, παράγραφος 6, του γενικού νόμου περί συντάξεων ορίζει ότι, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 4, παράγραφος 1, του ίδιου νόμου, το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης για τις γυναίκες που θα έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας τους πριν από την 1η Ιανουαρίου 2024 καθορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 253, παράγραφος 1, του ASVG.

- 15 Το άρθρο 224 του ASVG, το οποίο επιγράφεται «Περίοδοι ασφάλισης», ορίζει τα εξής:
«Ως περίοδοι ασφάλισης νοούνται οι περίοδοι καταβολής εισφορών κατά τα άρθρα 225 και 226, καθώς και οι εξομοιούμενες περίοδοι κατά τα άρθρα 227, 227a, 228, 228a και 229.»
- 16 Το άρθρο 227a, παράγραφος 1, του ASVG προβλέπει, κατ' ουσίαν, ότι, όσον αφορά τους ασφαλισμένους οι οποίοι πράγματι και κατά κύριο λόγο ανέθρεψαν τα τέκνα τους, ως «εξομοιούμενες περίοδοι» θεωρούνται οι συμπληρωθείσες μετά την 31η Δεκεμβρίου 1955 και πριν την 1η Ιανουαρίου 2005 περίοδοι ανατροφής τέκνου στην ημεδαπή, ανώτατης συνολικής διάρκειας 48 ημερολογιακών μηνών ή 60 ημερολογιακών μηνών σε περίπτωση πολλαπλού τοκετού, υπολογιζομένων από τη γέννηση του τέκνου.
- 17 Το άρθρο 116a νόμου περί κοινωνικής ασφαλίσεως εμπόρων και επιτηδευματιών περιέχει κατ' ουσίαν τις ίδιες διατάξεις με το άρθρο 227a του ASVG.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 18 Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, CC, είναι Αυστριακή υπήκοος η οποία γεννήθηκε το 1957.
- 19 Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, αφού άσκησε μη μισθωτή δραστηριότητα στην Αυστρία έως τις 30 Σεπτεμβρίου 1986 και στη συνέχεια μετέβη στο Ηνωμένο Βασίλειο για σπουδές, εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο στις αρχές Νοεμβρίου του 1987, όπου γεννήσε δύο τέκνα, το μεν πρώτο στις 5 Δεκεμβρίου 1987 και το δεύτερο στις 23 Φεβρουαρίου 1990. Στη συνέχεια, διέμεινε στην Ουγγαρία από τις 5 έως τις 31 Δεκεμβρίου 1991 και στο Ηνωμένο Βασίλειο από την 1η Ιανουαρίου έως τις 8 Φεβρουαρίου 1993.
- 20 Από τις 5 Δεκεμβρίου 1987 μέχρι τις 8 Φεβρουαρίου 1993, η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης ασχολήθηκε με την ανατροφή των τέκνων της, χωρίς να ασκεί καμία επαγγελματική δραστηριότητα, χωρίς να υπαχθεί σε ασφάλιση και χωρίς να λαμβάνει παροχές για την ανατροφή τους.
- 21 Στις 8 Φεβρουαρίου 1993 επέστρεψε στην Αυστρία και άσκησε εκεί μη μισθωτή δραστηριότητα ως ελεύθερη επαγγελματίας.
- 22 Μεταξύ Φεβρουαρίου 1993 και Φεβρουαρίου 1994, η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης συνέχισε επί 13 μήνες την ενασχόλησή της με την ανατροφή των τέκνων της στην Αυστρία, ενώ παράλληλα υπαγόταν υποχρεωτικά στο αυστριακό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και κατέβαλλε εισφορές σε αυτό. Στη συνέχεια εργάστηκε και κατέβαλε εισφορές στο ίδιο κράτος μέλος έως τη συνταξιοδότησή της.
- 23 Στις 11 Οκτωβρίου 2017 η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης υπέβαλε στο αναιρεσίβλητο της κύριας δίκης, ίδρυμα συνταξιοδοτικής ασφάλισης, αίτηση απονομής σύνταξης γήρατος.
- 24 Με απόφαση της 29ης Δεκεμβρίου 2017, το αναιρεσίβλητο της κύριας δίκης της χορήγησε σύνταξη γήρατος μηνιαίου ποσού 1 079,15 ευρώ, από την 1η Νοεμβρίου 2017. Για τον υπολογισμό του ποσού της σύνταξης λήφθηκαν υπόψη 366 μήνες ασφάλισης στην Αυστρία, μεταξύ των οποίων και οι περίοδοι ανατροφής των τέκνων της που είχαν συμπληρωθεί στην Αυστρία, οι οποίες εξομοιώθηκαν με περιόδους ασφάλισης.

- 25 Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Arbeits- und Sozialgericht Wien (δικαστήριο διαφορών εργατικού δικαίου και δικαίου κοινωνικής ασφάλισης Βιέννης, Αυστρία), υποστηρίζοντας ότι, κατά το μέτρο που η ίδια υπαγόταν στην αυστριακή κοινωνική ασφάλιση πριν από τις περιόδους ανατροφής τέκνου που συμπλήρωσε στο Βέλγιο και την Ουγγαρία από τις 5 Δεκεμβρίου 1987 έως τις 31 Δεκεμβρίου 1991, οι περίοδοι αυτές έπρεπε να έχουν συνυπολογιστεί ως «εξομοιούμενες περίοδοι» για τον υπολογισμό της αυστριακής σύνταξης γήρατος και ότι ο μη συνυπολογισμός τους συνιστά παράβαση του άρθρου 21 ΣΛΕΕ, όπως αυτό ερμηνεύεται από το Δικαστήριο.
- 26 Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή, με το σκεπτικό ότι η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 987/2009 και της συναφούς αυστριακής νομοθεσίας προκειμένου οι περίοδοι ανατροφής των τέκνων της που συμπληρώθηκαν σε άλλα κράτη μέλη να μπορούν να εξομοιωθούν με περιόδους ασφάλισης.
- 27 Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Oberlandesgericht Wien (εφετείο Βιέννης, Αυστρία), υποστηρίζοντας ότι ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι στην περίπτωση της δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 44 του κανονισμού 987/2009, πρέπει, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου που απορρέει μεταξύ άλλων από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), οι περίοδοι ανατροφής τέκνου που συμπληρώθηκαν σε άλλα κράτη μέλη να συνυπολογιστούν βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι, αφενός, η ίδια εργαζόταν και ήταν ασφαλισμένη στο αυστριακό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης τόσο πριν όσο και μετά τις περιόδους ανατροφής των τέκνων της που συμπληρώθηκαν σε άλλα κράτη μέλη και, αφετέρου, υπήρχε επαρκής σύνδεσμος των περιόδων αυτών με το αυστριακό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.
- 28 Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την έφεση επικυρώνοντας την κρίση ότι δεν συνέτρεχαν εν προκειμένω οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 44 του κανονισμού 987/2009 και ότι, κατά το μέτρο που η διάταξη αυτή έχει αποκλειστικό χαρακτήρα, δεν είναι δυνατόν να συνυπολογιστούν, βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ, οι περίοδοι ανατροφής τέκνων τις οποίες συμπλήρωσε η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης σε άλλα κράτη μέλη. Εξάλλου, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι η λύση που δόθηκε με την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση δεδομένου ότι, εν προκειμένω, ο κανονισμός 987/2009 έχει εφαρμογή *ratione temporis*, ενώ αυτό δεν συνέβαινε στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση.
- 29 Το αιτούν δικαστήριο, ήτοι το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία), ενώπιον του οποίου άσκησε αναίρεση η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, εκτιμά επίσης ότι εφαρμογή *ratione temporis* στην υπό κρίση υπόθεση έχουν οι κανονισμοί 883/2004 και 987/2009 και ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 44, παράγραφος 2, του δεύτερου κανονισμού για τον συνυπολογισμό, εκ μέρους του ιδρύματος συνταξιοδοτικής ασφάλισης, των περιόδων ανατροφής των τέκνων της αναιρεσείουσας της κύριας δίκης οι οποίες συμπληρώθηκαν στο Βέλγιο και στην Ουγγαρία, δεδομένου ότι κατά τον χρόνο έναρξης της πρώτης περιόδου ανατροφής τέκνου, ήτοι τον Δεκέμβριο του 1987, η ίδια δεν ασκούσε μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα στην Αυστρία.
- 30 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι δεν αποκλείεται η δυνατότητα ερμηνείας του άρθρου 44 του κανονισμού 987/2009 υπό την έννοια ότι έχει αποκλειστική εφαρμογή και ότι δεν είναι πλέον δυνατός ο συνυπολογισμός των εν λόγω περιόδων βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ.

- 31 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης της κύριας δίκης είναι παρόμοια με εκείνα της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), και ότι το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης εργάστηκε και συμπλήρωσε περιόδους ασφάλισης αποκλειστικά στην Αυστρία είναι ικανό να αποδείξει, σύμφωνα με τη νομολογία που απορρέει από την εν λόγω απόφαση, την ύπαρξη επαρκούς συνδέσμου με το αυστριακό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.
- 32 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά επομένως ότι, στο πλαίσιο του κανονισμού 1408/71 ο οποίος ίσχυε κατά τον χρόνο που συμπληρώθηκαν από την αναιρεσείουσα της κύριας δίκης οι περίοδοι ανατροφής των τέκνων της στο Βέλγιο και στην Ουγγαρία, οι περίοδοι αυτές θα είχαν συνυπολογιστεί δυνάμει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ στην αυστριακή σύνταξη γήρατος, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου. Συνεπώς, η κατάσταση της αναιρεσείουσας της κύριας δίκης κατέστη δυσμενέστερη μετά την έναρξη ισχύος του άρθρου 44 του κανονισμού 987/2009.
- 33 Επικουρικώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τα κράτη μέλη όπου η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης συμπλήρωσε τις περιόδους ανατροφής των τέκνων της προβλέπουν κατ' αρχήν τον συνυπολογισμό των περιόδων αυτών. Στο ως άνω πλαίσιο, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, εφόσον κριθεί ότι το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 έχει εφαρμογή εν προκειμένω, η περίπτωση για την οποία γίνεται λόγος στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού κατά την οποία, «δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους που είναι αρμόδιο δυνάμει του τίτλου II του [κανονισμού 883/2004], δεν συνυπολογίζεται περίοδος ανατροφής τέκνου», έχει την έννοια ότι αφορά κατάσταση κατά την οποία η νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους δεν προβλέπει, ως γενικό κανόνα, τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου για τον υπολογισμό της σύνταξης γήρατος του ενδιαφερομένου ή ότι εφαρμόζεται όταν, μολονότι προβλέπεται συνυπολογισμός, ο ενδιαφερόμενος δεν δικαιούται να τον ζητήσει υπό το πρίσμα της συγκεκριμένης κατάστασής του.
- 34 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού [987/2009] την έννοια ότι αντιτίθεται στο να συνυπολογίζονται περίοδοι ανατροφής τέκνου που διανύθηκαν σε άλλα κράτη μέλη από κράτος μέλος αρμόδιο για τη χορήγηση σύνταξης γήρατος, υπό τη νομοθεσία του οποίου η αιτούσα τη χορήγηση σύνταξης γήρατος άσκησε καθ' όλον τον επαγγελματικό βίο της, με την εξαίρεση των περιόδων αυτών ανατροφής τέκνου, μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα, εκ μόνου του γεγονότος ότι κατά την ημερομηνία κατά την οποία, δυνάμει της εν λόγω νομοθεσίας, άρχισε να συνυπολογίζεται η περίοδος ανατροφής τέκνου για το τέκνο αυτό η αιτούσα τη χορήγηση σύνταξης γήρατος δεν ασκούσε μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα;
- Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα:
- 2) Έχει το άρθρο 44, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, πρώτη ημιπερίοδος, του κανονισμού [987/2009] την έννοια ότι το κράτος μέλος που είναι αρμόδιο δυνάμει του τίτλου II του κανονισμού [883/2004] για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας δεν συνυπολογίζει τις περιόδους ανατροφής τέκνου βάσει της νομοθεσίας του γενικώς ή μόνο σε συγκεκριμένη περίπτωση;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 35 Υπενθυμίζεται ευθύς εξαρχής ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, στο Δικαστήριο εναπόκειται να δώσει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα να επιλύσει τη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο μπορεί, εφόσον είναι αναγκαίο, να αναδιατυπώσει τα ερωτήματα που του υποβάλλονται. Ειδικότερα, αποστολή του Δικαστηρίου είναι να ερμηνεύει όλες τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που έχουν ανάγκη τα εθνικά δικαστήρια προκειμένου να αποφανθούν επί των διαφορών των οποίων έχουν επιληφθεί, ακόμη και όταν οι διατάξεις αυτές δεν μνημονεύονται ρητώς στα ερωτήματα τα οποία του υποβάλλουν τα εθνικά δικαστήρια (απόφαση της 8ης Ιουλίου 2021, Staatsanwaltschaft Köln και Bundesamt für Güterverkehr, C-937/19, EU:C:2021:555, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 36 Κατά συνέπεια, μολονότι, από τυπικής απόψεως, το αιτούν δικαστήριο περιόρισε το ερώτημά του στην ερμηνεία του άρθρου 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 987/2009, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να του παράσχει όλα τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που μπορεί να του είναι χρήσιμα για την εκδίκαση της υπόθεσης της οποίας έχει επιληφθεί, ασχέτως του αν το αιτούν δικαστήριο έχει κάνει σχετική μνεία κατά τη διατύπωση των ερωτημάτων του. Στο Δικαστήριο εναπόκειται συναφώς να συναγάγει από το σύνολο των στοιχείων που του παρέχει το εθνικό δικαστήριο, και ιδίως από το σκεπτικό της απόφασης περί παραπομπής, εκείνα τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης που χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 8ης Ιουλίου 2021, Staatsanwaltschaft Köln και Bundesamt für Güterverkehr, C-937/19, EU:C:2021:555, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 37 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής απόφασης, η διαφορά της κύριας δίκης αφορά το ζήτημα αν η Δημοκρατία της Αυστρίας οφείλει να συνυπολογίσει, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος, τις περιόδους ανατροφής τέκνου που συμπλήρωσε η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης σε άλλα κράτη μέλη. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο συνυπολογισμός των περιόδων ανατροφής αποκλείεται δυνάμει του άρθρου 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 987/2009, δεδομένου ότι, κατά τη διάταξη αυτή, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να ασκεί μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα στο αρμόδιο κράτος μέλος «την ημερομηνία κατά την οποία, δυνάμει της [...] νομοθεσίας [του εν λόγω κράτους μέλους], έπρεπε να αρχίσει να συνυπολογίζεται η περίοδος ανατροφής τέκνου για το [συγκεκριμένο] τέκνο», η δε ημερομηνία αυτή καθορίζεται βάσει των διατάξεων του δικαίου του ίδιου κράτους μέλους οι οποίες διέπουν τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου. Πλην όμως, μολονότι η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης κατά τη διάρκεια του εργασιακού της βίου άσκησε μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητά μόνο στην Αυστρία και κατέβαλλε εισφορές μόνο στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του κράτους μέλους αυτού, κατά το αιτούν δικαστήριο έχει αποδειχθεί ότι, κατά τις κρίσιμες ημερομηνίες, οι οποίες σύμφωνα με την αυστριακή νομοθεσία είναι η 1η Ιανουαρίου 1988 και η 1η Μαρτίου 1990, δεν ασκούσε μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα στην Αυστρία. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν, στην περίπτωση που κριθεί ότι το άρθρο 44 δεν έχει αποκλειστικό χαρακτήρα, η Δημοκρατία της Αυστρίας υποχρεούται, σύμφωνα με τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), η οποία εκδόθηκε επί πραγματικών περιστατικών τα οποία είναι, κατά το αιτούν δικαστήριο, παρόμοια με εκείνα της υπόθεσης της κύριας δίκης, να συνυπολογίσει τις περιόδους αυτές βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ.

- 38 Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα ζητείται να διευκρινιστεί αν το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 987/2009 έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί την προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή προϋπόθεση άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας, προκειμένου, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος από το κράτος μέλος που την οφείλει, να συνυπολογιστούν οι περίοδοι ανατροφής τέκνου που αυτός έχει συμπληρώσει σε άλλα κράτη μέλη, το κράτος μέλος που οφείλει τη σύνταξη υποχρεούται εντούτοις να συνυπολογίσει τις περιόδους ανατροφής βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ.
- 39 Ως προς το ζήτημα αυτό, πρέπει, πρώτον, να εξεταστεί αν το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 διέπει κατ' αποκλειστικότητα τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου που έχουν συμπληρωθεί σε διαφορετικά κράτη μέλη. Πράγματι, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, οι περίοδοι ανατροφής τέκνου θα μπορούν να συνυπολογιστούν μόνο βάσει της εν λόγω διάταξης και, επομένως, το άρθρο 21 ΣΛΕΕ δεν θα έχει εφαρμογή. Αντιθέτως, αν το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν έχει αποκλειστική εφαρμογή, δεν μπορεί να αποκλειστεί εκ προοιμίου το ενδεχόμενο η νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:475), κατά την οποία βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ τα κράτη μέλη οφείλουν να συνυπολογίζουν τις περιόδους ανατροφής τέκνου που συμπληρώνονται σε άλλα κράτη μέλη, να μπορεί να τύχει εφαρμογής σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη όπου, σε αντίθεση προς ό,τι συνέβαινε στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, ο κανονισμός 987/2009 έχει μεν εφαρμογή *ratione temporis*, αλλά η ενδιαφερόμενη δεν πληροί την προβλεπόμενη στο άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού προϋπόθεση της άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας.
- 40 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για την ερμηνεία διάταξης του ενωσιακού δικαίου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο της και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος, ενώ κρίσιμα στοιχεία για την ερμηνεία της ενδέχεται να παρέχει και το ιστορικό της θέσπισής της (απόφαση της 8ης Μαΐου 2019, *Inspecteur van de Belastingdienst*, C-631/17, EU:C:2019:381, σκέψη 29).
- 41 Εν προκειμένω, από το γράμμα του άρθρου 44 του κανονισμού 987/2009 δεν προκύπτει ρητώς αν η διάταξη αυτή διέπει κατ' αποκλειστικότητα τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου που έχουν συμπληρωθεί σε διαφορετικά κράτη μέλη. Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο κανόνας της παραγράφου 2 του άρθρου 44, κατά τον οποίο ως προς τον ενδιαφερόμενο είναι εφαρμοστέα η νομοθεσία του κράτους μέλους που ήταν αρμόδιο δυνάμει του τίτλου II του κανονισμού 883/2004 λόγω άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας την ημερομηνία κατά την οποία, δυνάμει της εν λόγω νομοθεσίας, έπρεπε να αρχίσει να συνυπολογίζεται η περίοδος ανατροφής τέκνου, αποτελεί, όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κωδικοποίηση της νομολογίας του Δικαστηρίου που απορρέει από τις αποφάσεις της 23ης Νοεμβρίου 2000, *Elsen* (C-135/99, EU:C:2000:647), και της 7ης Φεβρουαρίου 2002, *Kauer* (C-28/00, EU:C:2002:82).
- 42 Πράγματι, μολονότι ο νομοθέτης της Ένωσης δεν επανέλαβε ρητώς το κριτήριο που καθιερώνουν οι ως άνω αποφάσεις, ήτοι την ύπαρξη «στενού συνδέσμου» ή «επαρκούς συνδέσμου» μεταξύ, αφενός, των περιόδων ασφάλισης που συμπληρώθηκαν λόγω επαγγελματικής δραστηριότητας στο κράτος μέλος από το οποίο ο ενδιαφερόμενος ζητεί τη χορήγηση σύνταξης γήρατος και, αφετέρου, των περιόδων ανατροφής τέκνου που αυτός συμπλήρωσε σε άλλο κράτος μέλος, εντούτοις η εφαρμογή στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι ως άνω αποφάσεις του κανόνα του άρθρου 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 987/2009 θα είχε καταλήξει στο ίδιο αποτέλεσμα με εκείνο στο οποίο κατέληξε το Δικαστήριο στις ως άνω αποφάσεις. Πράγματι,

όπως προκύπτει κατ' ουσίαν από τις σκέψεις 25 έως 28 της απόφασης της 23ης Νοεμβρίου 2000, *Elsen* (C-135/99, EU:C:2000:647), και τις σκέψεις 31 έως 33 της απόφασης της 7ης Φεβρουαρίου 2002, *Kauer* (C-28/00, EU:C:2002:82), το Δικαστήριο έκρινε ότι η ύπαρξη τέτοιου στενού ή επαρκούς συνδέσμου μπορούσε να συναχθεί από το γεγονός ότι οι ενδιαφερόμενες, οι οποίες είχαν εργαστεί αποκλειστικά στο κράτος μέλος που όφειλε τη σύνταξη γήρατος, ασκούσαν, κατά τον χρόνο γέννησης των τέκνων τους, μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος του και ότι, κατά συνέπεια, η νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους ήταν εφαρμοστέα όσον αφορά τον συνυπολογισμό, στο πλαίσιο της απονομής της σύνταξης γήρατος, των περιόδων ανατροφής τέκνου που είχαν συμπληρωθεί σε άλλο κράτος μέλος.

- 43 Πρέπει να προστεθεί ότι κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του άρθρου 44 του κανονισμού 987/2009 το Δικαστήριο δεν είχε ακόμη εκδώσει την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:475), και, επομένως, οι διαγνωστικές κρίσεις που απορρέουν από την απόφαση αυτή δεν ήταν δυνατόν να ληφθούν υπόψη κατά τη διαδικασία έκδοσης του κανονισμού προς ενδεχόμενη κωδικοποίησή τους.
- 44 Κατά συνέπεια, το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 έχει, λαμβανομένου υπόψη του γράμματός του, την έννοια ότι δεν διέπει κατ' αποκλειστικότητα τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου.
- 45 Η ως άνω ερμηνεία επιρρωννύεται από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το συγκεκριμένο άρθρο.
- 46 Πράγματι, διαπιστώνεται ότι, υπό το πρίσμα του τίτλου και του κεφαλαίου του κανονισμού 987/2009 στα οποία περιλαμβάνεται το άρθρο 44, ήτοι του τίτλου III, ο οποίος επιγράφεται «Ειδικές διατάξεις σχετικά με τις διάφορες κατηγορίες παροχών» και του κεφαλαίου IV που περιέχει τις διατάξεις σχετικά με τις «[π]αροχές αναπηρίας και [τις] συντάξεις γήρατος και επιζώντος», η διάταξη αυτή αποτελεί ειδική διάταξη που εφαρμόζεται στις συνταξιοδοτικές παροχές και διευκολύνει τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου στο πλαίσιο του υπολογισμού των παροχών αυτών. Προς τούτο, η εν λόγω διάταξη θεσπίζει, για την περίπτωση που οι περίοδοι ανατροφής τέκνου δεν συνυπολογίζονται κατά τη νομοθεσία του κράτους μέλους που είναι αρμόδιο δυνάμει του τίτλου II του κανονισμού 883/2004, επικουρική μόνο αρμοδιότητα του κράτους μέλους το οποίο δεν είναι πλέον αρμόδιο βάσει των γενικών κανόνων, αλλά ήταν προηγουμένως αρμόδιο λόγω της άσκησης σε αυτό από τον ενδιαφερόμενο μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας την ημερομηνία κατά την οποία, δυνάμει της νομοθεσίας του, έπρεπε να αρχίσουν να συνυπολογίζονται οι περίοδοι ανατροφής τέκνου.
- 47 Κατά συνέπεια, το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 θεσπίζει έναν πρόσθετο κανόνα ο οποίος καθιστά πιθανότερο για τους ενδιαφερομένους τον πλήρη συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής των τέκνων τους και αποτρέπει κατ' αυτόν τον τρόπο και στο μέτρο του δυνατού το ενδεχόμενο μη συνυπολογισμού τους. Ως εκ τούτου, η εν λόγω διάταξη δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει αποκλειστικό χαρακτήρα.
- 48 Όσον αφορά τους σκοπούς της ρύθμισης στην οποία εντάσσεται το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009, όπως προκύπτει αντιστοίχως από την αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 883/2004 και από την αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού 987/2009, ο μεν κανονισμός 883/2004 αποσκοπεί στην αντικατάσταση των κανόνων συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης που προέβλεπε ο κανονισμός 1408/71 και, παράλληλα, στον εκσυγχρονισμό και την απλούστευσή τους, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, ο δε κανονισμός 987/2009 έχει σκοπό να θέσει τους εκτελεστικούς κανόνες του κανονισμού 883/2004. Επιπλέον, κατά την αιτιολογική σκέψη 1 του

κανονισμού 883/2004, οι κανόνες συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, όπως εκείνοι τους οποίους προβλέπει ο ίδιος κανονισμός και ο κανονισμός 987/2009 και, κατά το παρελθόν, προέβλεπε ο κανονισμός 1408/71, εγγράφονται στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων.

- 49 Ως προς το ζήτημα αυτό, κατά πάγια νομολογία μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού 883/2004, αφενός, τα κράτη μέλη, μολονότι ελλείψει εναρμόνισης στο επίπεδο της Ένωσης διατηρούν την αρμοδιότητα να οργανώνουν τα συστήματά τους κοινωνικής ασφάλισης και να καθορίζουν μεταξύ άλλων στο πλαίσιο αυτό τις προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιωμάτων επί παροχών, οφείλουν εντούτοις να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, τις διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ που αναγνωρίζουν την ελευθερία όλων των πολιτών της Ένωσης να κυκλοφορούν και να διαμένουν στο έδαφος των κρατών μελών (πρβλ. απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Vester, C-134/18, EU:C:2019:212, σκέψεις 29 έως 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 50 Αφετέρου, εάν οι διακινούμενοι εργαζόμενοι, ασκώντας το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας, έχαναν τα πλεονεκτήματα κοινωνικής ασφάλισης που τους εξασφαλίζει η νομοθεσία ενός κράτους μέλους, η συνέπεια αυτή θα μπορούσε να τους αποτρέψει από την άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και θα συνιστούσε, ως εκ τούτου, εμπόδιο στην ελευθερία αυτή (πρβλ. απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Vester, C-134/18, EU:C:2019:212, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 51 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο σκοπός που αφορά τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ, πρυτανεύει επίσης και στο πλαίσιο των κανονισμών 883/2004 και 987/2009.
- 52 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι ερμηνεία κατά την οποία το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 διέπει κατ' αποκλειστικότητα τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου που έχουν συμπληρωθεί σε διαφορετικά κράτη μέλη θα επέτρεπε κατ' αποτέλεσμα στο κράτος μέλος το οποίο οφείλει τη σύνταξη γήρατος και είναι το μοναδικό κράτος στο οποίο ο ενδιαφερόμενος, όπως εν προκειμένω η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, εργάστηκε και κατέβαλε εισφορές, τόσο πριν όσο και μετά τη μετοίκησή του σε άλλο κράτος μέλος όπου ασχολήθηκε με την ανατροφή των τέκνων του, να αρνηθεί τον συνυπολογισμό, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος, των περιόδων ανατροφής τέκνου που συμπλήρωσε ο ενδιαφερόμενος στο άλλο κράτος μέλος και, κατά συνέπεια, να τον περιαγάγει σε μειονεκτική θέση για τον μοναδικό λόγο ότι άσκησε το δικαίωμά του στην ελεύθερη κυκλοφορία.
- 53 Συνεπώς, η ως άνω ερμηνεία θα αντιστρατευόταν τους σκοπούς που επιδιώκει ο κανονισμός 987/2009 και ιδίως εκείνον που αφορά τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας και θα μπορούσε ως εκ τούτου να θέσει σε κίνδυνο την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 44 του κανονισμού 987/2009.
- 54 Στο πλαίσιο αυτό, αρκεί η υπόμνηση ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, όταν διάταξη του δικαίου της Ένωσης επιδέχεται πλείονες ερμηνείες, πρέπει να προτιμάται η ερμηνεία η οποία διασφαλίζει την πρακτική της αποτελεσματικότητα (απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2010, Lassal, C-162/09, EU:C:2010:592, σκέψη 51).

- 55 Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009, λαμβανομένου υπόψη του γράμματός του, του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και των σκοπών που επιδιώκονται από τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος, δεν διέπει κατ' αποκλειστικότητα τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου που συμπληρώθηκαν από το ίδιο πρόσωπο σε διαφορετικά κράτη μέλη.
- 56 Πρέπει, δεύτερον, να εξεταστεί αν η νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), μπορεί να τύχει εφαρμογής σε περίπτωση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, όπου, μολονότι ο κανονισμός 987/2009 έχει εφαρμογή *ratione temporis*, η ενδιαφερόμενη δεν πληροί την προβλεπόμενη από το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού προϋπόθεση της άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας προκειμένου, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος, να συνυπολογιστούν από το κράτος μέλος που την οφείλει οι περίοδοι ανατροφής τέκνων τις οποίες αυτή συμπλήρωσε σε άλλα κράτη μέλη. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, η ενδιαφερόμενη είχε παύσει, κατά τον χρόνο γέννησης των τέκνων της, να εργάζεται στο κράτος μέλος που όφειλε τη σύνταξη γήρατος και είχε προσωρινά εγκατασταθεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους όπου ασχολήθηκε με την ανατροφή των τέκνων της χωρίς να ασκήσει εκεί μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα. Εν συνεχεία, επέστρεψε με την οικογένειά της στο πρώτο κράτος μέλος όπου άσκησε εκ νέου επαγγελματική δραστηριότητα.
- 57 Με την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), το Δικαστήριο έκρινε κατ' αρχάς στις σκέψεις 24 έως 29 ότι, στην περίπτωση αυτή, ο κανονισμός 987/2009 δεν είχε εφαρμογή *ratione temporis* και διαπίστωσε ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, έβρισκαν κατ' αρχήν εφαρμογή οι κανόνες που προέβλεπε ο κανονισμός 1408/71.
- 58 Εν συνεχεία, αφού διαπίστωσε, στη σκέψη 30 της εν λόγω απόφασης, ότι ο κανονισμός 1408/71 δεν προέβλεπε κανένα ειδικό κανόνα παρόμοιο με το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 ο οποίος να διέπει τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου που είχαν συμπληρωθεί σε άλλα κράτη μέλη, το Δικαστήριο έκρινε ότι το αιτούν δικαστήριο ζητούσε με τα υποβληθέντα ερωτήματα να διευκρινισθεί αν, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση εκείνη, το άρθρο 21 ΣΛΕΕ υποχρεώνει τον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους το οποίο οφείλει τη σύνταξη γήρατος να συνυπολογίζει, στο πλαίσιο της απονομής της σύνταξης, τις περιόδους ανατροφής τέκνου οι οποίες συμπληρώθηκαν από τον ενδιαφερόμενο σε άλλο κράτος μέλος. Στη σκέψη 31 της απόφασης, το Δικαστήριο έκρινε ότι, προς απάντηση του ερωτήματος αυτού, ήταν αναγκαίο, αφενός, να προσδιοριστεί ποιο είναι το αρμόδιο κράτος μέλος για να ορίσει και να αναγνωρίσει ως περιόδους εξομοιούμενες με περιόδους κανονικού χρόνου ασφάλισης τα χρονικά διαστήματα τα οποία η ενδιαφερόμενη είχε αφιερώσει στην ανατροφή των τέκνων της σε άλλο κράτος μέλος και, αφετέρου, στην περίπτωση που καθοριστεί ως εφαρμοστέα η νομοθεσία του κράτους μέλους που οφείλει τη σύνταξη γήρατος, να εκτιμηθεί αν ο τρόπος συνυπολογισμού των περιόδων ανατροφής τέκνου που προβλέπει η νομοθεσία αυτή συνάδει με το άρθρο 21 ΣΛΕΕ.
- 59 Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτίμησε, αφενός, στις σκέψεις 35 και 36 της απόφασης της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), ότι, εφόσον ορισμένο πρόσωπο έχει εργαστεί και καταβάλει εισφορές αποκλειστικά σε ένα και μόνο κράτος μέλος, τόσο πριν όσο και μετά από την προσωρινή μετοίκηση του σε άλλο κράτος μέλος στο οποίο ποτέ δεν εργάστηκε ούτε κατέβαλε εισφορές, πρέπει να γίνει δεκτή η ύπαρξη επαρκούς συνδέσμου μεταξύ αυτών των περιόδων ανατροφής τέκνου και των περιόδων ασφάλισης που έχουν συμπληρωθεί λόγω της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας στο πρώτο κράτος μέλος και ότι, επομένως, η

- νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους είναι εφαρμοστέα όσον αφορά τον συνυπολογισμό και την αναγνώριση, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος, των περιόδων ανατροφής τέκνου που το πρόσωπο αυτό έχει συμπληρώσει.
- 60 Αφετέρου, όσον αφορά τη συμβατότητα της εφαρμοστέας νομοθεσίας στην υπόθεση εκείνη με το άρθρο 21 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο υπενθύμισε, στις σκέψεις 38 έως 40 της εν λόγω απόφασης, ότι, μολονότι τα κράτη μέλη διατηρούν την αρμοδιότητα οργάνωσης των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, οφείλουν εντούτοις να την ασκούν τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, τις διατάξεις της Συνθήκης σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ. Επιπλέον, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, σε κατάσταση όπως η επίμαχη στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, οι εθνικές διατάξεις έχουν ως αποτέλεσμα η ενδιαφερόμενη, εφόσον δεν είχε συμπληρώσει λόγω της άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας περιόδους υποχρεωτικής ασφάλισης κατά την ανατροφή των τέκνων της ή αμέσως πριν από τη γέννησή τους, να στερείται, για τον υπολογισμό του ποσού της σύνταξής της, του δικαιώματος συνυπολογισμού των περιόδων ανατροφής των τέκνων της για τον μοναδικό λόγο ότι μετοίκησε προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος, ακόμη και αν δεν άσκησε σε αυτό καμία μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα.
- 61 Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 41 έως 45 της ίδιας απόφασης, ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, η ενδιαφερόμενη υπόκειται, στο κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια, σε λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση σε σχέση με εκείνη που θα είχε αν δεν είχε κάνει χρήση των διευκολύνσεων που παρέχει η Συνθήκη στον τομέα της κυκλοφορίας των προσώπων. Εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία θέτει σε δυσμενή θέση ορισμένους ημεδαπούς απλώς και μόνο επειδή άσκησαν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής σε άλλο κράτος μέλος συνεπάγεται έτσι άνιση μεταχείριση η οποία αντιβαίνει στις αρχές επί των οποίων θεμελιώνεται η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης κατά την άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, αφενός, ο προβλεπόμενος από τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους αποκλεισμός του συνυπολογισμού των περιόδων ανατροφής τέκνου που συμπληρώθηκαν εκτός του εδάφους του προσκρούει στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ και, αφετέρου, η διάταξη αυτή του δικαίου της Ένωσης υποχρεώνει τον αρμόδιο φορέα του εν λόγω κράτους μέλους για τη χορήγηση της σύνταξης γήρατος να συνυπολογίζει κατά τον υπολογισμό της σύνταξης τις περιόδους ανατροφής τέκνου οι οποίες συμπληρώθηκαν από τον ενδιαφερόμενο σε άλλο κράτος μέλος.
- 62 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, κατά το μέτρο που, όπως προκύπτει από τη σκέψη 55 της παρούσας απόφασης, το άρθρο 44 του κανονισμού 987/2009 δεν διέπει κατ' αποκλειστικότητα τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής τέκνου που συμπληρώθηκαν στην αλλοδαπή και, όπως προκύπτει από τη σκέψη 51 της παρούσας απόφασης, ο σκοπός που αφορά τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ, πρυτανεύει επίσης και στο πλαίσιο των κανονισμών 883/2004 και 987/2009, οι κρίσεις της απόφασης της 19ης Ιουλίου 2012, Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:475), μπορούν να τύχουν εφαρμογής σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη στην οποία ο κανονισμός 987/2009 έχει μεν εφαρμογή *ratione temporis*, αλλά η ενδιαφερόμενη δεν πληροί την προβλεπόμενη από το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού προϋπόθεση της άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας προκειμένου, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος, να συνυπολογιστούν από το κράτος μέλος που οφείλει τη σύνταξη αυτή οι περίοδοι ανατροφής τέκνων τις οποίες αυτή συμπλήρωσε σε άλλα κράτη μέλη.

- 63 Εξάλλου, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 22 έως 25 της παρούσας απόφασης, τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης της κύριας δίκης είναι παρόμοια με εκείνα της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:475), τα οποία συνοψίζονται στη σκέψη 56 της παρούσας απόφασης, δεδομένου ότι, αφενός, εν προκειμένω, η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης εργάστηκε και κατέβαλε εισφορές αποκλειστικά στο κράτος μέλος που οφείλει τη σύνταξη γήρατος, ήτοι στην Αυστρία, τόσο πριν όσο και μετά τη μετοίκησή της στην Ουγγαρία και στη συνέχεια στο Βέλγιο, όπου ασχολήθηκε με την ανατροφή των τέκνων της και, αφετέρου, δεν ασκούσε στην Αυστρία μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα κατά την κρίσιμη ημερομηνία για τον συνυπολογισμό των περιόδων ανατροφής των τέκνων της στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος στο κράτος μέλος αυτό. Επομένως, όπως και στην επίμαχη περίπτωση στην απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:475), υπάρχει επαρκής σύνδεσμος μεταξύ των περιόδων ανατροφής τέκνων που συμπλήρωσε η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης στην αλλοδαπή και των περιόδων ασφάλισης που έχει συμπληρώσει λόγω της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας στην Αυστρία. Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους πρέπει να εφαρμοστεί για τον συνυπολογισμό και την αναγνώριση των περιόδων αυτών, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος από το συγκεκριμένο κράτος μέλος.
- 64 Δεν αμφισβητείται επίσης ότι, αν η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης δεν είχε εγκαταλείψει την Αυστρία, οι περίοδοι ανατροφής των τέκνων της θα λαμβάνονταν υπόψη για τον υπολογισμό της αυστριακής σύνταξης γήρατος. Κατά συνέπεια, όπως και η ενδιαφερόμενη στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:475), η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης περιάγεται αναμφίβολα σε μειονεκτική θέση για τον μοναδικό λόγο ότι άσκησε το δικαίωμά της στην ελεύθερη κυκλοφορία, όπερ δεν συνάδει με το άρθρο 21 ΣΛΕΕ.
- 65 Κατά συνέπεια, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στην οποία η ενδιαφερόμενη εργάστηκε και κατέβαλε εισφορές αποκλειστικά στο κράτος μέλος οφειλέτη της σύνταξης γήρατος, τόσο πριν όσο και μετά τη μετοίκησή της σε άλλα κράτη μέλη όπου συμπλήρωσε περιόδους ανατροφής των τέκνων της, το κράτος μέλος αυτό υποχρεούνται, σύμφωνα με τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:475), να συνυπολογίσει, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος, τις εν λόγω περιόδους βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ.
- 66 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 987/2009 έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί την προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή προϋπόθεση άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας, προκειμένου, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος από το κράτος μέλος που του την οφείλει, να συνυπολογιστούν οι περίοδοι ανατροφής τέκνου που αυτός έχει συμπληρώσει σε άλλα κράτη μέλη, το κράτος μέλος που οφείλει τη σύνταξη υποχρεούται εντούτοις να συνυπολογίσει τις περιόδους ανατροφής τέκνου βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ, εφόσον ο ενδιαφερόμενος έχει εργαστεί και καταβάλει εισφορές αποκλειστικά στο κράτος μέλος αυτό, τόσο πριν όσο και μετά τη μετοίκησή του σε άλλο κράτος μέλος στο οποίο συμπλήρωσε τις περιόδους ανατροφής τέκνου.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 67 Παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, δεδομένου ότι αυτό τίθεται μόνο για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο θα έκρινε ότι το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 987/2009 έχει εφαρμογή σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη και ότι, εν προκειμένω, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως αυτής.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 68 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 987/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, για καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί την προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή προϋπόθεση άσκησης μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας, προκειμένου, στο πλαίσιο της απονομής σύνταξης γήρατος από το κράτος μέλος που του την οφείλει, να συνυπολογιστούν οι περίοδοι ανατροφής τέκνου που αυτός έχει συμπληρώσει σε άλλα κράτη μέλη, το κράτος μέλος που οφείλει τη σύνταξη υποχρεούται εντούτοις να συνυπολογίσει τις περιόδους ανατροφής τέκνου βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ, εφόσον ο ενδιαφερόμενος έχει εργαστεί και καταβάλει εισφορές αποκλειστικά στο κράτος μέλος αυτό, τόσο πριν όσο και μετά τη μετοίκησή του σε άλλο κράτος μέλος στο οποίο συμπλήρωσε τις περιόδους ανατροφής τέκνου.

(υπογραφές)